

KRONIKA

1961 m. balandžio 12—14 d. vyko keturioliktoji VVU studentų mokslinė konferencija.

Kalbos mokslų sekcijoje buvo perskaityti šie pranešimai: „Terminai ir jų daryba“ (II k. stud. A. Rybelis; mokslinis vadovas doc. J. Palionis), „Vertiniai ir jų traktavimas literatūrinėje kalboje“ (II k. stud. P. Mickus; mokslinis vadovas doc. J. Palionis), „Iš Dusmenų tarmės morfologijos“ (III k. stud. P. Vaitkevičius; mokslinis vadovas doc. Z. Zinkevičius), „Iš Mažeikių tarmės daiktavardžių linksniavimo“ (IV k. stud. A. Girdeinis; mokslinis vadovas doc. Z. Zinkevičius), „Iš liepiamosios nuosakos istorijos“ (IV k. stud. D. Skurkaitė; mokslinis vadovas filol. m. kand. J. Kazlauskas), „Iš parodomųjų įvardžių linksniavimo istorijos“ (IV k. stud. A. Rosinas; mokslinis vadovas filol. m. kand. J. Kazlauskas), „Daušos „Postilės“ liepiamoji ir geidžiamoji nuosakos“ (IV k. stud. D. Spėčiūtė; mokslinis vadovas filol. m. kand. J. Kazlauskas), „Stiliaus klaidos mokinių kalboje“ (neakivaizdinio skyr. VI k. stud. A. Šoblinskas; mokslinis vadovas doc. J. Pikčilingis), „Rusų-lietuvių algoritmo sudarymas“ (V k. stud. E. Bumytė; mokslinė vadovė M. Zakarjan), „Kai kurie frazeologijos klausimai Zarasų rajono rusų tarmėje“ (II k. stud. P. Sventickaitė; mokslinis vadovas doc. V. Kostelnickis), „Kai kurie frazeologijos klausimai Šiaulių rajono rusų tarmėje“ (II k. stud. K. Jameljanovaitė; mokslinis vadovas doc. V. Kostelnickis).

Konferencijoje dalyvavo ir skaitė pranešimus svečiai iš kitų aukštųjų mokyklų — „Lietuvių kalbos dalelytės ir jų palyginimas su latvių kalbos dalelytėmis“ (IV k. stud. A. Isajeva; mokslinė vadovė vyr. dėst. A. Buojatė; Rygos Valstybinis P. Stučkos v. u-tas), „Išplėstinės sakinio dalys ir jų stilistinės funkcijos A. Tolstojaus apsakymuose“ (IV k. stud. A. Paramočkina; mokslinis vadovas doc. Šatuchas; Odesos Mečnikovo v. u-tas).

Studento A. Šoblinsko pranešimas „Stiliaus klaidos mokinių kalboje“, paruoštas žmogaus su pedagoginio darbo patirtimi, susilaukė nemažo studentų, būsimųjų mokytojų, dėmesio.

Didelę teorinę ir praktinę reikšmę mašininiam vertimui turi E. Bumytės pranešimas, kuriame buvo apibendrinti kai kurie taikomosios lingvistikos būrelio, veikiančio prie rusų kalbos katedros, pasiekimai. Tai pirmasis bandymas mūsų respublikoje parengti tekstą mašininiam vertimui.

Kalbos mokslų sekcijos juri komisija pažymėjo kaip geriausius studentų Girdenio, Skurkaitės, Bumytės ir Šoblinsko darbus.

Konferencijos metu dėl pranešimų kasdien vyko gyvos, įdomios diskusijos. Dalyvavusieji diskusijose studentai kėlė įdomius klausimus, davė nemaža naudingų pastabų pranešėjams.

Konferencijos darbe dalyvavo gausus klausytojų būrys, taip pat dėstytojai iš Užsienio kalbų, Rusų kalbos ir Lietuvių kalbos katedrų.

* * *

1961 m. balandžio 12—15 d. Rygos Valstybinio P. Stučkos v. universiteto studentų mokslinėje konferencijoje IV k. stud. A. Rosinas skaitė pranešimą „Gimininių įvardžių linksniavimo istorija“. Darbas bus išspausdintas Rygos universiteto Mokslo darbuose. Tuo pat metu Kijevo Valstybinio T. Ševčenkos v. universiteto studentų mokslinėje konferencijoje III k. stud. A. Jevtejevas skaitė pranešimą „Rusų-lietuvių mašininio vertimo algoritmas“. Minsko Lenino v. universiteto studentų mokslinėje konferencijoje IV k. stud. A. Pupkis skaitė pranešimą „Dėl kai kurių baltų ir slavų kalbų bendrybių“.

* * *

1961 m. gegužės 13 d. vyko VVU SMD Lietuvių kalbos mokslinio būrelio konferencija, skirta būrelio 15 metų įkūrimo jubiliejui paminėti.

Konferencijos metu pranešimus skaitė buvę būrelio nariai: „Dėl tarminių izoglosų susidarymo“ — VVPI doc. filol. m. kand. Vl. Grinaveckis, „Apie baltiškuosius skolinius ugro-finų kalbose“ — LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto vyr. mokslinis bendradarbis filol. m. kand. J. Sabaliauskas. Su dideliu susidomėjimu buvo išklaustytas filol. m. kand. V. Urbučio pranešimas „Kada susiformavo atskiros lietuvių ir latvių kalbos“. Pranešėjas nauju mūsų kalbos moksle statistinės lingvistikos (glochrologijos) metodu įrodė, kad latvių ir lietuvių kalbos atsiskyrė viena nuo kitos VII m. e. a. Pranešimą „Iš parodomųjų įvardžių istorijos“ skaitė VVU IV k. stud. A. Rosinas.

Jubiliejaus proga būrelis išleido didelį sienlaikraščio „Lingua“ numerį, surengė parodėlę, kurioje buvo eksponuojami pirmieji būrelio susirinkimų protokolai, būrelio įstatai, buvusių ir dabartinių būrelio narių moksliniai darbai, sienlaikraščių numeriai ir kt.

Rektoriaus įsakymu Nr. 411-st jubiliejaus proga už aktyvią veiklą ir mokslinius darbus buvo apdovanoti šie būrelio nariai: M. Brenčė, A. Girdenis, D. Juodelytė, S. Karaliūnas, A. Pupkis, A. Rybelis, A. Rosinas, D. Skurkaitė.

* * *

1961 m. birželio mėn. vyko LTSR aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų apžiūra, kuriai buvo pristatyti 9 VVU SMD Lietuvių kalbos mokslinio būrelio darbai. S. Karaliūno darbas „Intarpiniai ir *-sta*-kamieniai veiksmažodžiai“ buvo įvertintas Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo komiteto pirmojo laipsnio diplomu ir premija. Antrojo laipsnio diplomais buvo apdovanoti: A. Girdenis už

darbą „-i- kamienių daiktavardžių linksniavimas ir jų perėjimas į e kamieną“, I. Semėnaitė už darbą „Kai kurie augalų pavadinimai lietuvių kalbos tarmėse“, D. Skurkaitė už darbą „Liepiamosios nuosakos formų istorija“ ir A. Šoblinskas už darbą „Stilistinės dialogo funkcijos“.

* * *

1961 m. birželio 15 d. Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. universiteto Istorijos-filologijos fakulteto tarybos posėdyje Klasikinės filologijos katedros vyr. dėst. Frolovas Eugenijus, Povilo s., apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „Vilniaus klasikinės filologijos XIX a. pradžios mokykla jos žymiausių vyresniosios ir jaunesniosios kartos atstovų asmenyje“.

Apie šią disertaciją taryba gavo prof. Z. Žemaičio ir ist. m. kand. M. Jučo teigiamus atsiliepimus.

Oficialieji oponentai — prof. M. Račkauskas ir doc. R. Mironas.

Disertacija susideda iš 3 dalių. Pagrindinės disertacijos mintys yra išdėstytos straipsniuose¹.

Disertacijos įžangoje autorius apžvelgia klasikinės filologijos padėtį Vilniaus universitete (nuo 1579 iki 1803 m.), pabrėžia neigiamą jėzuitų veiklą Vilniaus aukštojoje mokykloje. Disertantas plačiai nagrinėja T. E. Grodeko, S. Žukovskio, L. Sobolevskio, O. Kovalevskio gyvenimą ir veiklą; paliečia ir svarbesnius to meto lietuvių darbuotojus: Daukantą, Nezabitauską, Stanevičių, Valiūną. Drg. Frolovas pabrėžia, kad mokslinė XIX a. pradžios filologų veikla davė pagrindą platesniems visuomenės sluoksniams susidomėti lietuvių kalba ir literatūra, Lietuvos istorija ir etnografija.

Oficialusis oponentas doc. R. Mironas nurodė teigiamąsias darbo puses, pabrėžė, kad „Disertantas įrodė, jog Vilniaus mokyklos klasikinės filologijos atstovai buvo visapusiški eruditai, savo šalies patriotai, gerai supratusieji klasikinės filologijos reikšmę nacionalinei kultūrai“.

„Šiuo moksliniu darbu, — sako prof. M. Račkauskas, — E. Frolovas užpildo Vilniaus universiteto istorijos spragą, marksistiškai nušviesdamas klasikinės filologijos vystymąsi Vilniaus aukštojoje mokykloje XIX a. pradžioje, iškeldamas ir patikslindamas antikinės filologijos progresyvų vaidmenį, išvystant to laikotarpio lietuvių visuomenės laisvas idėjas“.

* * *

1961 m. birželio 22 d. VVU Mokslinės bibliotekos Rankraščių skyriaus vyr. bibliografas Antonovičius Antanas, Konstantino s., apgynė disertaciją tema „1566—1567 metų Kauno žemės teismo (aktų) knygos kalba“. Atskiros darbo dalys išspausdintos².

¹ Zr. VVU Mokslu darbai, t. XVIII, Istorija-filologija, t. 4, Vilnius, 1958; VVU Mokslu darbai, t. XXXI, Literatūra, t. II, 1960; LTSR Aukštųjų mokyklų mokslu darbai, Kalbotyra, t. III, Vilnius, 1961.

² Zr. VVU Mokslinės bibliotekos metrašči 1957 m., Vilnius, 1958; VVU Mokslu darbai, t. XXX, Kalbotyra, t. II, 1960; LTSR Aukštųjų mokyklų mokslu darbai, Kalbotyra, t. III, 1961.

Darbo vadovas — LTSR MA akademikas prof. dr. B. Larinas. Oficialieji oponentai — Baltarusijos TSR Minsko Valstybinio Lenino v. u-to filol. m. dr. prof. M. A. Židovič ir filol. m. kand. V. Mažiulis.

Taryba gavo Baltarusijos TSR MA Baltarusių kalbotyros Jakubo Kolaso v. instituto sekretoriaus, Ukrainos TSR MA Visuomeninių mokslų instituto bendradarbių ir Taškento Valstybinio Pedagoginio instituto Rusų kalbotyros katedros teigiamus atsiliepimus.

Disertacijos medžiaga archyvinė, niekieno netyrinėta. Darbe duotas išsamus tiriamojo rašto paminklo paleografinis nagrinėjimas, nustatoma kiekvieno rašto ženklo reikšmė, autorių skaičius ir kt. Tai pirmoji mūsų respublikoje panašaus pobūdžio studija. Kruopščiai ir sąžiningai padarytas darbas turi didelę reikšmę ne tik baltarusių bei apskritai slavų kalbotyrai, bet ir lietuvių kalbos mokslui. Disertacijos autoriui pavyko įrodyti, kad visą minimą tekstą, tiksliau, didžiąją dalį baltarusiško teksto, rašė lietuviai (10 raštininkų), mokėjusių ne tik gimtąją lietuvių kalbą, bet ir baltarusių ir, kaip matyti, lenkų. Ši išvada grindžiama gana rimtais ir įdomiais kalbiniais faktais (lietuviškų žodžių dvibalsių *ie, uo* tiksliu perteikimu, lietuviškų vardų tiksliu užrašymu, geminatų vengimu ir kt.). Autoriui pavyko surasti keletą iki šiol nežinomų lietuviškų žodžių senovės baltarusių kalboje ir tuo pačiu papildyti lietuvių-baltų žodžių sąrašą baltarusių kalboje. „Panašių problemų sprendimas, t. y. baltarusių kalbos istorijos, o taip pat baltarusių-lietuvių kalbinių ryšių tyrinėjimas, turi svarbią reikšmę, sprendžiant baltų-slavų genetinę problemą — baltų-slavų etnogenezę, seniausios baltų protėvynės klausimą ryšium su senųjų baltų-slavų tautų istorija“ — sako oficialusis oponentas V. Mažiulis.

* * *

1961 m. liepos mėn. Raseinių rajone dirbo VVU studentų-lituanistų dialektologinė ekspedicija, kurioje dalyvavo 16 žmonių. Ekspedicijai vadovavo dėst. J. Kardelytė. Aprašyta tarmė pagal „Lietuvių kalbos atlaso medžiagos rinkimo programą“, surinkta nemaža vietovardžių, o taip pat ir tautosakos. Visa surinktoji medžiaga sutvarkyta ir perduota LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos sektoriui.

* * *

1961 m. rugsėjo 15 d. Nemčenko Vasilijus, Nikalojaus s., apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „Lietuvos TSR Jonavos rajono rusų senbuvijų šnekta“. Mokslinis vadovas — doc. V. Kostelnickis. Oficialūs oponentai — LTSR MA akademikas prof. B. Larinas ir doc. filol. m. kand. K. Musteikis.

Tai pirmasis stambus darbas, nagrinėjęs rusų gyventojų tarmę Lietuvos TSR teritorijoje, kuri yra izoliuota jau apie 300 metų.

Disertacijoje aprašoma tarmės fonetika, morfologija, taip pat ir sintaksė. Fonetikos skyrius yra silpniausias, pasitaiko klaidų, nagrinėjant garsų sistemą. Reikšmingiausias yra leksikos skyrius (pridėtas tarmės

žodynas, apimęs 3820 pagrindinių tarmės žodžių). Spaudoje disertacijos tema paskelbti trys straipsniai³.

Oficialūs oponentai nurodė, kad autorius užsibrėžė parodyti izoliuotos tarmės vystymosi kelią, bet šitai jam ne visai pavyko: tarmės faktai plačiau neanalizuoti nei kalbiniu, nei istoriniu požiūriu, daugiausia jie yra tik konstatuojami.

* * *

1961 m. spalio 24—27 d. įvyko universiteto profesorių ir dėstytojų mokslinė konferencija, skirta TSKP XXII suvažiavimui.

Kalbos mokslų sekcijoje buvo perskaityti šie pranešimai: „J. Baltušio „Parduočių vasarų“ kalba“ (doc. J. Pikčilingis), „Dėl baltų kalbų veiksmažodžių kai kurių asmens galūnių kilmės“ (filol. m. kand. J. Kazlauskas), „Patvarieji žodžių junginiai liaudies kalboje (remiantis Zarasų rajono rusų senbuvų tarme)“ (doc. V. Kostelnickis), „Anglų ir lietuvių kalbų priebalsių stiprumo lyginamoji analizė“ (vyr. dėst. R. Aprijarkytė), „Priklausomoji ir nepriklausomoji bendratis dabartinėje vokiečių kalboje“ (vyr. dėst. I. Meiksinitė).

* * *

1961 metais Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. universiteto Lietuvių kalbos katedra parengė ir išleido straipsnių rinkinį, kuriame nagrinėjami įvairūs dabartinės literatūrinės lietuvių kalbos reiškiniai. Rinkinį sudaro 7 straipsniai⁴.

J. Palionio straipsnyje stengiamasi išaiškinti, kokiais pagrindais turėtų remtis literatūrinės kalbos norminimo darbas, kokiais kriterijais reikėtų vadovautis, sprendžiant apie kalbos reiškinio tikimą ar netikimą literatūrinei kalbai.

Su kalbos kultūra glaudžiai susijęs J. Pikčilingio straipsnis, kuriame iškeliama kalbos glaustumas, nurodomos šios rūšies klaidos, pasitaikančios mūsų periodikoje ir raštuose. V. Urbučio straipsnyje analizuojama sudurtinių daiktavardžių reikšmė ir forma, išryškunami būdingesnieji šiųdienės sudurtinių žodžių darybos polinkiai. A. Laigonaitės straipsnyje aprašoma daiktavardžių giminė ir skaičius, iškeliama kai kurios papildomos tų kategorijų funkcijos dabartinėje lietuvių kalboje.

Rinkinyje yra trys sintaksės straipsniai: J. Balkevičius duoda bendrą visų sakinių tipų apžvalgą, L. Drotvinas nagrinėja įvairius prijungiamuosius sakinius be jungtukų, o J. Žukauskaitė aiškina, kada „kaip“ lieka prieveiksniu ir eina tik jungiamuoju žodžiu ir kada jis turi būti laikomas jungtuku.

* * *

1961 m. lapkričio mėn. Vokiečių kalbos vertėjų būrelis, vadovaujamas vyr. dėst. E. Vengrienės, H. Kleistui skirtame minėjime, kurį kartu surengė su Užsienio kalbų ir Užsienio literatūros katedromis, pade-

³ Žr. VVU Mokslo darbai, t. XXVI, Kalbotyra, t. I, Vilnius, 1958; VVU Mokslo darbai, t. XXX, Kalbotyra, t. II, Vilnius, 1960; LTSR Aukštųjų mokyklų mokslo darbai, Kalbotyra, t. III, Vilnius, 1961.

⁴ Žr. Dabartinė lietuvių kalba, Vilnius, 1961.

monstravo savo narių vertimus. V k. stud. J. Kilius paskaitė ištrauką iš „Michael Kohlas“, IV k. stud. Z. Petravičius — ištrauką iš „Der zerbrochene Krug“ ir IV k. stud. Rečiūnas — išverstą F. Hebelio eilėraštį „H. Kleist“.

* * *

1961 metais Anglų kalbos vertėjų būrelis, vadovaujamas vyr. dėst. A. Dantaitės, parengė ir įteikė spaudai K. Mensfeld „Puoduką arbatos“ — rinktinių apsakymų rinkinį.

* * *

1961 m. gruodžio 14 d. VVU Istorijos-filologijos fakulteto taryboje LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Žodynų sektoriaus jaunesnysis mokslinis bendradarbis Balašaitis Antanas, Pranciškaus s., apgynė disertaciją tema „Lietuvių kalbotyros terminų istorija“. Darbo vadovas — doc. filol. m. kand. J. Kruopas. Oficialieji oponentai — LTSR MA akademikas prof. B. Larinas, LTSR MA akademikas prof. J. Balčikonis, filol. m. kand. V. Urbutis.

Tai pirmas didelis, naujas, originalus ir turiningas darbas iš lietuvių lingvistinių terminų istorijos. Jame stengiamasi apžvelgti visus kalbotyros terminus, kurie tik yra buvę vartojami nuo Mažvydo abėcėlės pasirodymo iki mūsų dienų. Atskirų kalbotyros šakų terminai duodami kartu su tų mokslų raida. Disertacijoje plačiai nagrinėjami gramatikos, leksikografijos, leksikologijos, dialektologijos, akcentologijos ir pagaliau bendrosios baltų kalbotyros terminai. Oficialusis oponentas prof. dr. B. Larinas nurodo, kad trūksta darbe stilistikos terminų skyriaus, kuris, be abejo, būtų svarbus ir reikalingas.

Darbo vertę didina pridėtos gale dvi rodyklės: viena istorinė lietuvių kalbotyros terminų rodyklė, kita — abėcėlinė visų darbe nagrinėtų terminų.

Prof. J. Balčikonis nurodo, kad disertacija turi ir kai kurių trūkumų — be reikalo ištęstų ir neaiškių vietų, pavyzdžiui, per plačiai nagrinėjama Kleino gramatika, paminėta jos parašymo ilga istorija ir kt.

Disertacijos tema yra išspausdinti keli straipsniai⁵.

* * *

1961 m. gruodžio 14 d. Istorijos-filologijos fakulteto taryboje Kardelytė Jadvyga, Jono d., apgynė disertaciją tema „Linkmenų tarmė“.

Darbo vadovas — LTSR MA akademikas prof. J. Balčikonis. Oficialieji oponentai — prof. M. Račkauskas ir doc. filol. m. kand. Vl. Gri-naveckis.

Taryba gavo Latvijos TSR Valstybinio P. Stučkos v. universiteto Latvių kalbos katedros doc. filol. m. kand. M. Rudzytės teigiamą atsiliepimą.

⁵ Zr. LTSR MA Darbai, SA, t. 2, 1959; t. 1, 1960; t. 1, 1961.

Disertacija apima 382 psl. ir suskirstyta į 653 paragrafus. Tai pirmoji kandidatinė disertacija apie rytų dzūkų tarmę. Disertacijos tema yra paskelbta straipsnių⁶.

Pagrindinė Linkmenų tarmės ypatybė yra ta, kad ji skiriasi nuo kitų dzūkų ypatingu dzūkavimu, būtent **tj*, **dj* > *c*, *dz*, bet *t*, *d* prieš *i*, *y*, *ie* nevirsta į *c*, *dz*, pvz.: *gaidl's*, bet *gaidza*. Darbo reikšmę didina tai, kad tarmėje užfiksuota nemaža labai senų fonetikos dalykų, pavyzdžiui, išlaikytas senasis *ā*, vardažodžių dgs. vietininkas turi senąją indoeuropietišką galūnę *-su*, neretos yra priebalsinių kamienų liekanos.

Pagrindinė disertacijos dalis — morfologijos dalykai — apima 240 psl. Čia irgi daug iki šiol nežinomų, ar mažai žinomų faktų, pavyzdžiui, bendraties galūnė — *eino*: *aš i^š teina* ~ rašyteino; tariamosios nuosakos formos su formantu *-be*: *sukcōbe*. Labai įdomios ir gausios įvardžiuotinių būdvardžių formos.

Gausios ir tarmės vietovardžių skyrius, jis galės būti labai naudingas etnografams bei topografams.

„Linkmenų tarmė — darbas svarbus ne tik lietuvių dialektologijai, bet ir lietuvių kalbotyrai bei lituanistikai apskritai“ — vertina oficialusis oponentas doc. filol. m. kand. Vl. Grinaveckis.

* * *

1961 m. gruodžio 25 d. LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Dabartinės literatūrinės kalbos sektoriaus jaun. mokslinė bendradarbė Dumašiūtė Zelma-Mėta, Miko d., apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „Dabartinės literatūrinės lietuvių kalbos veiksmožodžio vientisinio esamojo laiko reikšmė ir vartojimas“. Darbo vadovas — filol. m. kand. K. Ulvydas. Oficialieji oponentai — LTSR MA akademikas prof. J. Balčikonis ir filol. m. kand. A. Laigonaitė.

Tai pirmas lituanistikos istorijoje darbas, kuriame nuodugnai iš esmės nagrinėjama vientisinio esamojo laiko reikšmė ir vartojimas dabartinėje literatūrinėje lietuvių kalboje. Atskiros darbo dalys išspausdintos⁷.

Disertacijoje labai kūrybiškai pasinaudota visa tuo, kas jau padaryta, tiriant gramatinę laiko kategoriją kitose kalbose — latvių, rusų, lenkų, bulgarų, prancūzų, vokiečių ir kt.

Pagrindinėse darbo dalyse disertantė duoda išsamią konkretaus ir apibendrinto esamojo laiko reikšmių klasifikaciją, apimančią ir tokius esamojo laiko vartojimo atvejus, apie kuriuos lietuvių kalbos moksle iki šiol visai nebuvo kalbama (esamasis laikas dramos kūrinių remarkose, poezijoje, literatūrinio kūrinių analizėje ir pan.). Labai daug dėmesio autorė skiria sintaksiniam ir stilistiniam esamojo laiko reikšmės perkėlimui.

⁶ Zr. Lietuvių kalbotyros klausimai, t. I, Vilnius, 1957; Lietuvių kalbotyros klausimai, t. II, Vilnius, 1959; VVU Mokslo darbai, t. XXX, Kalbotyra, t. II, Vilnius, 1960; LTSR Aukštųjų mokyklų mokslo darbai, Kalbotyra, t. III, 1961.

⁷ Zr. Siaulių Pedagoginio instituto Mokslo darbai, t. I, 1959, (1961); LTSR MA Darbai, SA, t. I (8), 1960; t. I (10) 1961.

Įdomus ir praktinei lietuvių kalbos gramatikai labai naudingas yra paskutinis disertacijos skyrius apie esamojo laiko veiksmažodžių veikslą. „Autorės išvada, kad eigos ir įvykio veikslų reikšmės nėra diametraliai priešingos viena kitai ir kad lietuvių kalboje veikslai priklauso ne tik nuo veiksmažodžio leksinės reikšmės, bet ir nuo laiko formos bei kitų konteksto ar veiksmo situacijos ypatybių, vertos rimto dėmesio“ — sako oficialioji oponentė A. Laigonaitė.

Vis dėlto darbe pasitaiko ir negerovių. Bene svarbiausia iš jų yra konkretaus esamojo laiko reikšmių sistemos sudėtingumas ir net painumas. Tai paaiškinama tuo, kad disertantė visus konkretaus esamojo laiko vartojimo atvejus nagrinėja ir juos klasifikuoja pagal kalbėtojo ne visada vienaip suvokiamą dabarties momentą, kuris tam tikrais atvejais yra gana subjektyvus. Oponentė A. Laigonaitė, visus esamojo laiko vartojimo atvejus skirstydama pagal visai objektyvų kalbamąjį momentą, pasiūlė kitą visai racionalią ir paprastą disertacijoje iškeltų laiko reikšmių sistemą. Iš tiesų, ar nevertėtų veiksmažodžio laikų reikšmes charakterizuoti abiem požiūriais.

* * *

1961 m. gruodžio mėn. vyko konferencija, skirta M. V. Lomonosovo 250-ties metų gimimo sukakčiai paminėti.

Konferencijoje, be kitų pranešimų, didelį darbą „M. V. Lomonosovas rusų literatūrinės kalbos istorijoje“ perskaitė Rusų kalbos katedros vyr. dėst. E. Kedaitienė.

* * *

1961 m. vykusioje Vilniaus miesto studentų mokslo darbų apžiūroje Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. u-to Garbės raštais buvo pažymėti šių apžiūros dalyvių darbai: G. Bumelytės „Vilento Evangelijų ir Epistolų žodynas“, Ž. Dagtės „Sintaksinės stiliaus ypatybės J. M. Getės romane „Jaunojo Verterio kančios“, P. Dzikavičiaus „Rusų kalbos daiktavardžių analizės schema“, Ž. Dzingaitės „Satyrinio pobūdžio frazeologija ir leksika B. Sruogos „Dievų miške“, R. Gudaitytės „Tariamoji nuosaka ir jos kirčiavimas Daukšos „Postilėje““, O. Litvinskytės „Kai kurios A. Cveigo kalbos ir stiliaus ypatybės (pagal romaną „Der Streit um den Sergeanten Grischa“), A. Rosino „Iš parodomųjų įvardžių istorijos“.

E. Eidukaitienė

1961 m. kovo mėn. Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto dėstytojai kartu su Ukmergės rajono mokytojais surengė Ukmergėje mokslinę metodinę konferenciją, kurioje buvo išklausti šie pranešimai: vyr. dėst. L. Kadžytės „Savarankiškas mokinių darbas lietuvių kalbos pamokose“, doc. K. Musteikio „Gretinamasis metodas kaip viena iš rusų kalbos dėstymo priemonių“, vyr. dėst. F. Mažulio „Rusų kalbos dėstymo apibendrinimas Ukmergės rajono mokyklose“.

1961 m. balandžio 17—21 d. vyko Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto XVI studentų mokslinė konferencija. Konferencijoje dalyvavo svečių iš kitų aukštųjų mokyklų.

Lietuvių kalbos sekcijoje skaityti šie pranešimai: „Tarptautiniai žodžiai lietuvių kalboje (jų formų vartojimo ir dėstymo vidurinėje mokykloje klausimu“) (J. Klimavičius; moksl. vad. vyr. dėst. K. Kuzavinis ir vyr. dėst. L. Kadžytė), „Latvių literatūros vertimai į lietuvių kalbą“ (M. Pošytė; moksl. vad. filol. m. kand. K. Umbrasas), „1960 m. dialektologinės ekspedicijos darbo rezultatų apžvalga“ (R. Baltrušaitytė).

„Kai kurie superlatyviškumo reiškimo atvejai dabartinėje lietuvių kalboje“ (J. Klimavičius; moksl. vad. vyr. dėst. K. Kuzavinis), „Kai kurie nauji Žemaičių tarmių duomenys“ (I. Pupšytė, A. Vaitkutė; moksl. vad. doc. Vl. Grinaveckis), „Vidiškių tarmės morfologija“ (Ž. Urbonavičiūtė; moksl. vad. doc. Vl. Grinaveckis).

Prancūzų kalbos sekcijoje svarstyti du pranešimai: „Frazeologiniai sinonimai dabartinėje prancūzų kalboje“ (I. Mikėnaitė; moksl. vad. vyr. dėst. Zibucaitė), „Liaison dabartinėje prancūzų kalboje“ (V. Malinauskas; moksl. vad. vyr. dėst. J. Dambrauskaitė).

Rusų kalbos sekcijoje išklaustas pranešimas apie dialektologinėje ekspedicijoje surinktą medžiagą „Kai kurios morfologinės rusų tarmių Lietuvoje ypatybės“ (I. Vainauskaitė; moksl. vad. vyr. dėst. J. Jovaišienė), „Kai kurie rusų kalbos žodžių darybos dėstymo klausimai lietuvių mokykloje“ (A. Stasiulevičiūtė; moksl. vad. Vilniaus II vid. m-los mokytoja R. Glinterščik).

Vokiečių kalbos sekcijoje skaityti trys pranešimai: „Stilistinės ir kalbinės išraiškos priemonės T. Mano novelėje „Mario und der Zauberer“ (L. Andzijonytė; moksl. vad. vyr. dėst. L. Geršonovičiūtė), „Frazeologija T. Mano veikalė „Profesor Unrat““ (N. Vyšniauskaitė; moksl. vad. vyr. dėst. L. Levitienė), „Patalizacijos klausimai vokiečių kalboje“ (Grimaitė; moksl. vad. vyr. dėst. V. Mačkus).

• Anglų kalbos sekcijoje apsvarstyti trys pranešimai: „Anglų ir vokiečių kalbų daiktavardžių sufiksų lyginamoji charakteristika“ (D. Ignatavičiūtė; moksl. vad. filol. m. kand. E. Paulauskienė), „Semantinė Šekspyro žodyno raida“ (V. Sagaitytė; moksl. vad. vyr. dėst. G. Dirmaitė), „Substancija, kaip vienas iš anglų kalbos turtinimo būdų“ (L. Gedminaitė; moksl. vad. vyr. dėst. T. Rotomskienė).

1961 m. gegužės mėn. 25–27 d. vyko Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto dėstytojų mokslinė konferencija, kurioje perskaitytas 61 pranešimas.

Lietuvių kalbos sekcija išklauė visą eilę pranešimų: „Iš lietuvių leksikografijos istorijos (J. Gyliaus žodyno rengimo spaudai klausimu)“ (vyr. dėst. V. Drotvinas); „Žemaičių patarmių susiformavimas“ (doc. Vl. Grinaveckis), „Kai kurių lietuvių kalbos balsių eksperimentinių tyrimų rezultatai“ (vyr. dėst. Br. Svecevičius); „Veiksmažodžių ir įnagininko junginiai, išreiškiantieji objektinius santykius“ (vyr. dėst. A. Rasimavičius), „Prielinksniniai veiksmažodiniai žodžių junginiai su prielinksniu „prie““ (vyr. dėst. M. Caikauskas).

Rusų kalbos ir literatūros sekcijoje perskaitytas vyr. dėst. VI. Jovaišos pranešimas „Daiktavardiniai ir būdvardiniai žodžių junginiai su prielinksniu „po“ rusų kalboje ir jų atitikmenys lietuvių kalboje“.

Užsienio kalbų sekcijoje svarstyti pranešimai „Leksikos ir gramatikos mokymas II kurse“ (vyr. dėst. M. Zapereckaitė), „Leksikos dėstymas III kurse“ (vyr. dėst. L. Geršonovičiūtė), „Anglų kalbos dėstymo klausimai nespecialistams“ (asist. V. Motiejūnienė), „Aktualiausieji užsienio kalbų mokymo klausimai“ (vyr. dėst. M. Chvasas), „Mokinių suaktyvinimo būdai prancūzų kalbos pamokoje“ (asist. M. Sabaliauskienė).

1961 m. birželio mėn. suorganizuotoje Vilniaus miesto aukštųjų mokyklų SMD darbų apžiūroje pirmosiomis vietomis buvo įvertinti Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto stud. Z. Urbonavičiūtės „Vidiškių tarmė“ (moksl. vad. doc. VI. Grinaveckis) ir J. Klimavičiaus „Kai kurie superlatyviškumo reiškiniai dabartinėje lietuvių kalboje“ (moksl. vad. vyr. dėst. K. Kuzavinis) darbai. Jų dalys spausdinamos mokslo darbuose.

1961 m. liepos 1–20 d. dirbo Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros fakulteto dialektologinė ekspedicija (vadovas doc. M. Grinaveckis) ir ištyrė Telšių raj. keturių gyvenamųjų punktų tarmę. Užrašyta taip pat nemaža vietovardžių ir tautosakos. Surinktoji medžiaga perduota Lietuvos TSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos sektoriui.

1961 m. liepos 10–14 d. Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Rusų kalbos ir literatūros fakultetas suorganizavo dialektologinę ekspediciją į Ukmergės rajoną rusų senbuvų šnektoms tirti. Ekspedicijai vadovavo vyr. dėst. J. Jovaišienė. Medžiaga panaudota studentų moksliniams darbams.

1961 m. spalio 19–21 d. respublikinį dialektologinį-toponiminį pasitarimą suorganizavo LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Kalbos ir dialektologijos sektorius ir VVU, VVPI Lietuvių kalbos katedros. Pasitarime dalyvavo Latvijos TSR kalbininkų atstovai, Lietuvos TSR Mokslų akademijos ir aukštųjų mokyklų darbuotojai, respublikos mokytojai, studentai.

Pasitarimo dalyviai išklausė šiuos pranešimus: Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto doc. V. Mažiulio „Lietuvių ir latvių etnogenezės klausimu“; Latvių kalbos ir literatūros instituto vyr. mokslinės bendradarbės V. Dambės „Lietuviškoji toponimika Latvijos TSR pasienyje“; Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. universiteto vyr. dėst. J. Kazlausko „Dėl kai kurių balsių raidos lietuvių kalbos tarmėse“; Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto doc. VI. Grinaveckio „Žemaičių tarmių fonetinių ypatybių chronologija“; Lietuvių kalbos ir literatūros instituto vyr. moksl. bendr. J. Senkaus „Šešupės ir Jieznos intakai“; jaun. moksl. bendr. B. Savukyno „Kilmininkiniai lietuvių vietovardžiai“; jaun. moksl. bendr. K. Morkūno „Lietuvių kalbos tarmių daugiskaitos inesyvo ir iliatyvo darybos klausimu“. Taip pat buvo apsvaistytas „Lietuvos TSR upių

ir ežerų vardų žodyno“ prospektas ir išklausti pranešimai apie naujai 1961 m. surinktą dialektologinę ir toponiminę medžiagą (filol. m. kand. E. Grinaveckienės apie šiaurės vakarų aukštaičių ir Mūšos upyno tarmių naujus duomenis, j. m. b. B. Rokaitės — apie žemaičių dounininkų vokalizmo naujus duomenis), V. Vanago — apie toponiminę medžiagą.

Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto dėstytojai ir studentai 1961 m. lapkričio 19 d. paminėjo įžymaus kalbininko, mokslininko V. M. Lomonosovo 250-jų gimimo metinių sukaktį. Pranešimus apie V. M. Lomonosovo gyvenimą ir kalbinius darbus padarė Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto SMD Lietuvių kalbos būrelio nariai stud. V. Unčiūrys, J. Pakerys, Ž. Jackūnas, V. Tumosa.

P. Bikulčienė
